

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ РІДНОЇ ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

ЗАХУЦЬКА О. В., кандидат філологічних наук, асистент кафедри романо-германських мов і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ),

ІВАНЮК Т. П., вчитель англійської мови Кам'янець-Подільської спеціальної школи-інтернату I-III ступенів Хмельницької обласної ради (м. Кам'янець-Подільський),

РУТИНСЬКА І. М., вчитель початкових класів Кам'янець-Подільської спеціальної школи-інтернату I-III ступенів Хмельницької обласної ради (м. Кам'янець-Подільський)

У статті розглядаються інтерактивні технології навчання та їх використання у початкових класах на уроках рідної та іноземної мов, що сприяє створенню атмосфери співробітництва, порозуміння і доброзичливості та реалізації основних засад особистісно-орієнтованого навчання, а також розширює можливості для навчання, виховання та особистісного становлення дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: іноземна мова, педагогічна технологія, інтерактивний метод, учні з особливими освітніми потребами.

В статье рассматриваются интерактивные технологии обучения и их использование в начальных классах на уроках родного и иностранного языков, что способствует созданию атмосферы сотрудничества, понимания и доброжелательности, реализации основных принципов личностно-ориентированного обучения, а также расширяет возможности для обучения, воспитания и личностного развития детей с особенными образовательными потребностями.

Ключевые слова: иностранный язык, педагогическая технология, интерактивные методы, ученики с особенными образовательными потребностями.

Перехід до нового Державного стандарту початкової загальної освіти активізує потреби пошуку нових форм навчання та виховання учнів як здорових, так і з порушеннями психофізичного розвитку, вимагає вдосконалення педагогічних технологій, що використовувалися до цього часу, які сприяли б особистісному становленню дітей з особливими освітніми потребами.

Особистісний підхід передбачає врахування вікових індивідуальних та типологічних особливостей дитини з порушеннями зору, виявлення її потенційних можливостей для успішної організації навчального процесу та проведення корекційно-розвивальної роботи, індивідуалізації навчально-виховного процесу в цілому та створення інноваційних освітніх технологій, що забезпечують розвиток активності дітей, їх соціалізацію.

Вже на початку 20-х рр. минулого століття у працях відомих педагогів (І.П. Павлова, А.А. Ухтомського, С.Т.Шацького, В.М. Бехтерева та ін.) з'являється термін «педагогічна технологія». Минуло майже 100 років відтоді, а в сучасній

педагогічній літературі й досі не існує єдиних, вичерпних визначень понять освітніх, педагогічних, навчальних технологій. Дослідники нараховують близько 300 трактувань цих термінів, що різняться не лише формою, а й змістом. Одні науковці розуміють під терміном «технологія» управління педагогічними процесами, інші – способи організації діяльності учнів, різноманітні методи та прийоми досягнення педагогом навчальної мети тощо. У глосарії термінів ЮНЕСКО поняття «педагогічна технологія» трактується як конструювання та оцінювання освітніх процесів шляхом врахування людських, часових та інших ресурсів для досягнення ефективності освіти [14, с. 573].

Дослідження і впровадження у навчально-виховний процес сучасних методик є актуальним питанням, вивченню якого присвячені праці О.К. Дусавицького, Н.В. Рєпіна, Г.А. Цукермана, Ш.А. Амонашвілі, Д.Б. Ельконіна, В.В. Давидова та ін. Актуальність дослідження обумовлена тим, що українське суспільство на сучасному етапі розвитку має особливо гостру потребу в самостійних, творчих особистостях, що усвідомлюють свою суб'єктність. Так, основою роботи вчителя є проникнення у внутрішній світ дитини зі знизеним зором, формування пізнавальних здібностей кожної дитини з особливими потребами з метою її адаптації до звичайних умов життя у сучасному суспільстві. Така людина здатна реалістично оцінювати життєву ситуацію, її джерела, ставити перед собою прогресивні цілі, знаходити ефективні засоби їх досягнення.

За словами Генріха Альтшулера, інженера-винахідника, письменника-фантаста, автора теорії розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ), кожна дитина від народження талановита і геніальна, але її потрібно навчити орієнтуватися в сучасному світі, щоб при мінімумі затрат досягти максимального ефекту [3, с. 302]. Інтеграція в європейський суспільний простір вимагає реалізації нової мовної стратегії в освіті, покращення якості знань та вмінь пристосувати їх до нових умов життя та комунікацій, стрімкого розвитку технологій. Саме в початковій школі повинні сформуватися вищеперераховані риси особистості, але сучасна система початкової освіти не є досконалою.

Школа має бути не підготовкою до життя, школа має бути життям. Досягнути цього можна, створюючи інтерактивне середовище навчання, використовуючи парні, групові, колективні форми діяльності, а також використовуючи нестандартні творчі завдання, методи активізації творчого мислення за системою ТРВЗ із залученням усіх збережених аналізаторів дитини на індивідуальних корекційних заняттях та у повсякденному житті. Тому в навчально-виховному процесі повинні ефективно використовуватися такі інноваційні технології, як розвивальне навчання та проектне навчання, інтерактивні і гуманно-особистісні технології, теорія розв'язування винахідницьких задач (ТРВЗ).

«Інтерактивність», «інтерактив», як тлумачать іншомовні словники, прийшли до нас з англійської мови. Інтерактивність в навчанні можна пояснити як здатність до взаємодії, знаходження у режимі бесіди, діалогу, дії. Відповідно у дослівному розумінні інтерактивним може бути названий метод, у якому учень є учасником, який виконує дію: говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо, тобто не виступає тільки слухачем, спостерігачем, а є активним творцем того, що відбувається. Розробку елементів інтерактивного навчання знаходимо у працях В. Сухомлинського, учителів-новаторів 70-80-х років –

Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, С. Лисенкової, сучасних педагогів та науковців С. Ніколаєвої, І. Доценко, О. Євчук, О. Пометун та ін.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що взаємодія вчителя і учня розуміється як безпосередня міжособистісна комунікація, найважливішою особливістю якої є здатність людини уявляти себе у ролі іншого, уявляти, як її сприймає партнер у спілкуванні або група, і відповідно інтерпретувати ситуацію та конструювати власні дії.

Застосування цих технологій у навчанні дає змогу учням: ґрунтовно аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу; вчитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати і розв'язувати пізнавальні, життєві та соціальні ситуації, таким чином збагачуючи власний пізнавальний і соціальний досвід; розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Інтерактивні технології потребують певної зміни у житті всього класу, а також значної кількості часу для підготовки як учнів, так і педагога. Починати необхідно з поступового використання технологій, доцільно створити цілісний план їх поступового впровадження. Використовуються спочатку такі прості інтерактивні технології, як робота в парах, робота в малих групах, мозковий штурм, розігрування побутової ситуації в ролях тощо.

Для ефективного результату вчитель повинен старанно планувати свою роботу, напр. дати завдання учням для попередньої підготовки, прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі завдання. Наприклад, вивчаючи тему «Ніколи не завдавай природі лиха» (Є. Гуцало, «Перебите крило» [13, с. 71]) у 3 класі на уроці читання, учні готують розповідь про лелек, енциклопедичні відомості про цих птахів, складають вірші, ребуси, кросворди, малюють ілюстрації. За виконання діти беруться, враховуючи власні інтереси, індивідуально, в парах, у малих групах. Отже, щоб зрозуміти авторський задум, учні здобувають додаткові знання, виконують ряд творчих завдань. Їм легко визначити головну думку твору. Така робота над сприйманням художнього тексту сприяє покращенню навичок читання, викликає інтерес до цієї діяльності, формує в учнів морально-естетичні якості, розвиває їхні творчі здібності. На уроках домашнього читання англійської мови при закріпленні теми «Тварини» (Bee And Her Friends [4, с. 6-9]) учні готують малюнки своїх улюблених тварин та короткі повідомлення або римівки про них. Таким чином, вони швидше засвоюють лексичний матеріал, практикують монологічне мовлення та охоче висловлюють власні думки, враження та вподобання. У результаті виникають нові знання з усвідомленням прочитаного, які сприяють формуванню особистості читача, адже навчання молодшого школяра повинно бути цікавим, радісним і одночасно забезпечувати глибоке засвоєння програмового матеріалу.

Ефективними інтерактивними методами є «Кодування», «Побудова асоціативного куща», «Карусель», «Займи позицію», «Мозковий штурм», гра «Так-ні» та ін. Зупинимось на методі «Побудова асоціативного куща». Вчитель визначає тему одним словом, а учні згадують все, що виникає в пам'яті стосовно цього слова. Спочатку виникають найстійкіші асоціації, потім другорядні. Вчитель фіксує відповіді у вигляді своєрідного «куща», який

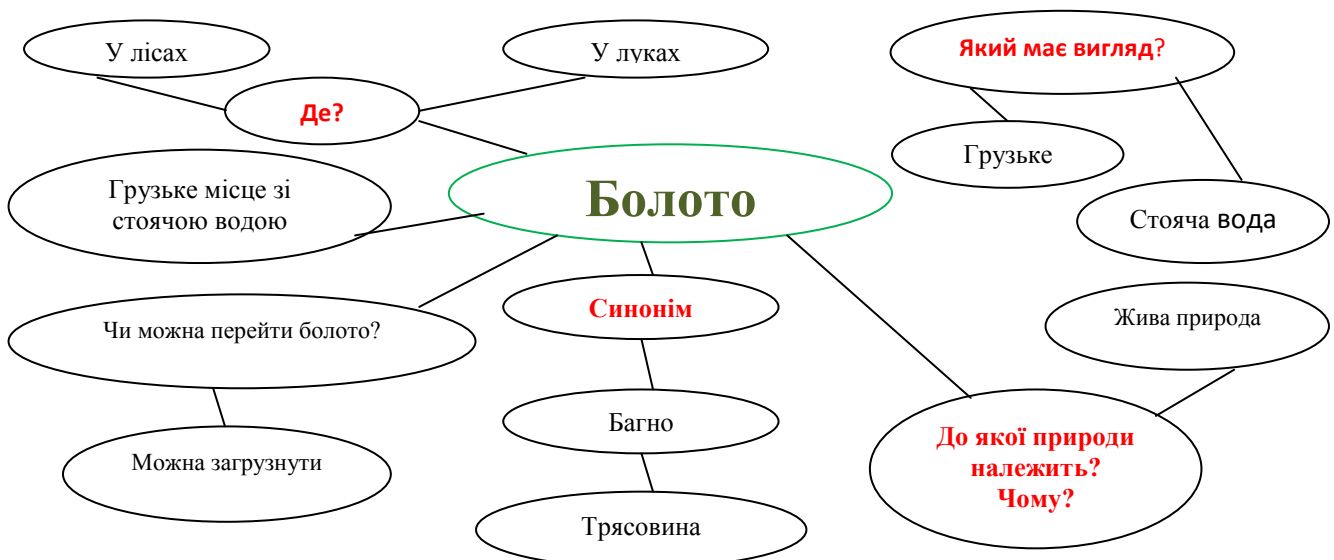
поступово «розростається». Цей метод універсальний на всіх етапах уроку – під час активізації, в основній частині, як засіб перевірки знань.

У 3 класі на уроці читання під час вивчення вищезгаданої теми у підготовці до сприймання нового тексту Є. Гуцала «Перебите крило» пропонується побудова «асоціативного куща». Вчитель ставить питання: «Що ми довідалися про лелек»? 1. Інформаційна група озвучує відомості про різні назви птаха, беручи інформацію з енциклопедичного словника. 2. Фольклорна група – підготовлені заздалегідь розповіді з народознавства, зокрема легенду про те, як чоловік став буслом. 3. Літературознавці – підготовлені відомості з додаткової літератури, в якій розповідається про лелек. 4. Читці – вміння виразно читати вірші про лелек. 5. Екологи – Закон з Конституції України (ст. 66) про охорону природи та занесення цього птаха до Червоної книги України. 6. Художники малюють цього птаха на оселі господаря. 7. Аналітики підсумовують сказане, роблять висновки про ставлення людей до цього птаха. 8. Секретар фіксує найцікавіші думки. На дошці перед очима дітей виникає за їхніми відповідями цікавий «кущ», на «гілках» якого знаходяться відомості про птаха.

Використання методу «асоціативного куща» будується на груповій (кооперативній) формі навчального процесу. Вона виникла як альтернатива існуючим традиційним формам навчання. В її основу покладено ідеї Ж.-Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці, Дж. Дьюї про вільний творчий розвиток і виховання дитини. Всі недоліки фронтальної та індивідуальної діяльності вдало компенсує групова (робота в парах «Обличчям до обличчя»; «Один – удвох – усі разом»; ротаційні (змінювані) трійки; карусель; робота в малих групах). Найбільш успішними є уроки, на яких учнів заохочують думати самостійно та критично мислити.

На уроці позакласного читання в 3-му класі під час вивчення теми «Цікава книга природи», коли учні працюють з текстом Олександра Ємченко «Драма на болоті», можна використовувати метод «Семантична картка» (представити учням нове поняття з розповіді «болото»).

Метод «Припущення на основі запропонованих слів», де рекомендуємо дітям придумати історію, щоб фігурували ці слова, напр. п'ять таких понять: болото, вовки, здобич, єгер, лосина. Методику застосування групової роботи навчання молодших школярів необхідно впроваджувати поетапно.

1 етап – привчаємо дітей співпрацювати у фронтальній навчальній діяльності з використанням таких прийомів: а) для оцінювання своєї відповіді учень сам призначає «вчителя»; б) у випадку виникнення труднощів під час відповіді, учень сам викликає собі помічника; в) вводяться прийоми безсловесного спілкування: позначки «+» – згоден; «-» – не згоден; «!» – хочу додати, «?» – не зрозумів; використовуються жести, міміка; г) використовуються дидактичні ігри, які розвивають уміння слухати; г) після кожної групової роботи обов'язково обговорювати з учнями успіхи виконаної діяльності. Коли учні засвоїли прийоми та правила колективної співпраці, тоді вони готові працювати у складі малої групи.

2 етап – перехід до систематичного використання на уроці педагогічних прийомів, які практично переконують у важливості кооперації людей для досягнення найкращого результату: залучення батьків учнів для наведення яскравих життєвих прикладів; аналіз успішно проведених конкурсів, вікторин, учнівських свят і подорожей; використання завдань, які б дали змогу учням на власному досвіді переконатися у користі їхньої спільної роботи. Наприклад: клас поділити на дві частини, щоб одна група учнів працювала індивідуально, а друга – парами. Всім дітям запропонувати подібні завдання – розгадати літературний кросворд до оповідання, який склали учні (діти, які працюють парами, мають виконати швидше і якісніше); поступове ускладнення змісту навчальних завдань, перехід від репродуктивних завдань до творчих, проблемно-пошукових, бо групова робота найбільш ефективна тоді, коли навчальний матеріал поєднує відоме учням з невідомим, що заохочує до взаємодії. Отже, поступовість залучення молодших школярів до спільної діяльності в групах буде ефективною, якщо її організувати систематично.

Особливо цінним у роботі групи вважаємо те, що учні мають можливість виконувати різні ролі, а саме: партнерів, що вчать співробітництва; учасників, які шукають альтернативного вирішення проблеми; мислителів, що аналізують взаємозв'язки між явищами; співрозмовників, які вміють активно слухати, підтримувати розмову; досягати згоди; експертів, що аналізують проблему; друзів, які піклуються один про одного, допомагають, довіряють.

Іншим ефективним видом діяльності є метод «Займи позицію», який допомагає провести дискусію зі спірної, суперечливої теми. Він дає можливість висловитися кожному учневі, продемонструвати різні думки, обґрунтувати свою позицію або перейти на іншу в будь-який час, якщо вас переконали, та назвати більш вагомні аргументи. Наприклад, на уроках англійської мови під час вивчення теми «Home, Sweet Home» у 4 класі об'єднуємо клас у 3 групи і пропонуємо обрати майбутнє місце проживання – в столиці країни, в невеликому місті чи в сільській місцевості. Потім представник кожної групи зачитує позицію групи. Всім учням дозволяємо встати і підійти до того, чий аргумент найбільше сподобався. Тоді, виступаючи у ролі журналіста, беремо у цих дітей інтерв'ю, чому вони перейшли в іншу групу.

Сучасний педагог у навчально-виховному процесі повинен намагатися вдосконалювати свою роботу, використовувати нові форми, методи, засоби, прийоми на уроках. Ілюструє думку народна мудрість: «Не навчайте дітей так, як навчали нас. Вони народилися в інший час». Звичайно, впровадження інноваційних технологій не є легкою справою навіть для досвідченого педагога і потребує ґрунтовної підготовки, але той вчитель, який прагне розкрити всі

здібності і таланти своїх учнів, навчити їх вчитися, знаходити істину, обов'язково буде шукати шляхи вдосконалення своєї методики.

Заняття з використанням інтерактивних технологій проходять цікаво, продуктивно, знімають закомплексованість в учнів з різним рівнем навчальних досягнень. Головне, що відбувається розвиток творчих здібностей учнів, пізнавальних інтересів, значно зростає ефективність уроків читання, в учнів виникає бажання читати художню, наукову літературу, дитячі газети і журнали, зростає мотивація формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати, підвищується комунікативна компетенція учнів.

Використання інтерактивних технологій – це не самоціль. Це лише засіб створення атмосфери співробітництва, порозуміння і доброзичливості, тобто навчального середовища, яке допомагає учням формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення, виявляти і реалізовувати індивідуальні можливості як на уроках рідної, так і іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1.Вашуленко М.С., Дубовик С.Г. Рідна мова. 4 клас. Частина II. – К. : Освіта, 1996. – 142 с.
- 2.Вашуленко М.С. Українська мова 3 клас. – К. : Освіта, 1996. – 123 с.
- 3.Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
- 4.Доценко І., Євчук О. Merry Trains. Посібник для домашнього читання. Третій рік навчання. – Тернопіль : Мандрівець, 2008. – 48 с.
- 5.Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В. Професійно-методична підготовка майбутнього вчителя іноземної мови у вищому навчальному закладі: навч.-метод. посібник. – Житомир : ЖДУ ім. Івана Франка, 2008. – 165 с.
- 6.Карнаух Т. Впровадження інтерактивних методів навчання на уроках читання // Початкова школа. – 2005. – №11. – С. 5-8.
- 7.Когут О.І. Інноваційні технології навчання української мови і літератури. – Тернопіль : Астон, 2005. – 311 с.
- 8.Кондратюк О. Інноваційні технології в початковій школі. – К. : шк. світ, 2008. – 250 с.
- 9.Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Вид. 2-ге, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
- 10.Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
- 11.Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К. : А.С.К., 2006. – 192 с.
- 12.Програми для середньої загальноосвітньої школи 1-4 класи. – К. : Видавництво «Початкова школа». – 2006. – 429 с.
- 13.Савченко О.Я. Читанка 3 клас. Частина 2. – К. : Освіта, 2003. – 143 с.
- 14.Словник іншомовних слів / Уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. – К. : Наук. думка, 2000. – 680 с.
- 15.Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. Том 3. – К. : «Радянська школа», 1997. – 670 с.

REFERENCES

- 1.Vashulenko M.S., Dubovik S.H. Ridna mova. 4 klas. Chastyna II. – K. : Osvita, 1996. – 142 s.
- 2.Vashulenko M.S. Ukrains'ka mova 3 klas. – K. : Osvita, 1996. – 123 s.
- 3.Dichkivs'ka I. Innovatsijni pedagogichni tekhnologii. Navchal'nij posibnik – K. : Akademvidav, 2004. – 352 c.
- 4.Dotsenko I., Yevchuk O. Merry Trains. Posibnik dlya domashn'ogo chitannya. Tretij rik navchannya. – Ternopil' : Mandrivets', 2008. – 48 s.
- 5.Kalinina L.V., Samoilyukevich I.B. Profesijno-metodichna pidgotovka majbutn'ogo vchitelya inozemnoji movi u vishhomu navchal'nomu zakladi: navch.-metod. posibnik. – Zhitomir : ZHDU im. Ivana Franka, 2008. – 165 s.
- 6.Karnaukh T. Vprovadzhennya interaktivnikh metodiv navchannya na urokakh chitannya // Pochatkova shkola. – 2005. – №11. – S. 5-8.
- 7.Kogut O.I. Innovatsijni tekhnologii navchannya ukrains'koi movi i literaturi. – Ternopil : Aston, 2005. – 311 s.
- 8.Kondratiuk O. Innovatsijni tekhnologii v pochatkovij shkoli. – K. : shk. svit, 2008. – 250 s.
- 9.Nikolayeva S. Metodika vikladannya inozemnikh mov u serednikh navchal'nikh zakladakh. Vid. 2-ge, vipr. i pererob. – K. : Lenvit, 2002. – 328 s.
10. Osvitni tekhnologii: Navch.-metod. posib. / O.M. Pyekhota, A.Z. Kiktenko, O.M. Lyabars'ka ta in.; Za zag. red. O.M. Pyekhoti. – K. : A.S.K., 2001. – 256 s.
- 11.Pometun O.I., Pirozhenko L.V. Suchasnij urok. Interaktivni tekhnologii navchannya. – K. : A.S.K., 2006. – 192 s.
- 12.Programi dlya serednoyi zagal'noosvitnoyi shkoly 1-4 klasi. – K. : Vidavnitstvo «Pochatkova shkola». – 2006. – 429 s.
- 13.Savchenko O.Y. Chitanka 3 klas. Chastina 2. – K. : Osvita, 2003. – 143 s.
- 14.Slovník inshomovnikh sliv / Uklad.: S.M. Morozov, L.M. Shkaraputa. – K. : Nauk. dumka, 2000. – 680 s.
- 15.Sukhomlyns'kyj V.O. Vibrani tvoriv v pyati tomakh. Tom 3. – K. : «Radyans'ka shkola», 1997. – 670 s.

USING INTERACTIVE TEACHING METHODS AT MOTHER TONGUE AND FOREIGN LANGUAGE LESSONS IN PRIMARY SCHOOL

Zakhutska Oksana Volodymirovna, Doctor of Arts, Assistant Lecturer of the Department of Romance and Germanic Languages and Translation, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv)

Ivaniuk Tetiana Petrivna, English teacher at Kamianets-Podilskyi specialized boarding school of I-III stages of Khmelnytskyi Regional Council(Kamyanets-Podilsky)

Rutynska Iryna Mykolaivna, elementary classroom teacher at Kamianets-Podilskyi specialized boarding school of I-III stages of Khmelnytskyi Regional Council (Kamyanets-Podilsky)

The article deals with the interactive teaching technologies and their use in primary school on the examples of mother tongue and foreign language lessons, what contributes to the atmosphere of cooperation, understanding and goodwill, creates conditions for real implementing the main principles of student-centered teaching, increases opportunities for educating, bringing and personal development of children with special educational needs.

The New State Standard for primary education intensifies the needs for searching new educational and training forms of not only healthy pupils but also ones with impaired mental and physical development and requires the improvement of pedagogical techniques that promote personal development of such children.

Lessons with using interactive technologies are fun and productive, shoot complexes which students with different levels of educational achievements have. There happens the development of pupils' creative abilities, cognitive interests, increases significantly pupils' motivation and the learning process becomes exciting and interesting.

The use of interactive technologies at mother tongue and English language lessons is not a target – it is just a means of optimization and intensification of the educational process which aims at bringing well-educated personalities with broad mind and knowledge and skills necessary for effective living in the society.

Keywords: *mother tongue, foreign language, pedagogical technique, interactive method, students with impaired mental and physical development.*